

Mirosław Furmanek, Sławomir Kulpa, Daniel Jakubczyk, Dawid Szmuk

Turza Śląska, st. 2, gm. Gorzyce, woj.
katowickie

Informator Archeologiczny : badania 31, 272-273

1997

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

TURZA ŚLĄSKA, st. 2, gm. Gorzyce, woj. katowickie

- późnośredniowieczna pracownia garncarska

Badania wykopaliskowe, przeprowadzone w dniach od 15 lipca do 14 sierpnia przez mgr. mgr. Mirosława Furmanka i Sławomira Kulpę. Finansowane przez Urząd Gminy w Górzycach. W badaniach uczestniczyli Daniel Jakubczyk i Dawid Szmuk.

Stanowisko w Turzy zostało odkryte przez Józefa Biernackiego w maju 1997 roku, podczas wykonywania wykopów pod staw rybny. W ziemi pochodzącej z wykopów, Joachim Grabiec, nauczyciel miejscowej szkoły, dostrzegł dużą ilość fragmentów naczyń. Poinformował o tym Muzeum w Wodzisławiu Śląskim.

Turza Śląska leży około 7 km na południowy-zachód od Wodzisławia Śląskiego, Pod względem regionalizacji fizyczno-geograficznej znajduje się ona na południowo-wschodnim skraju Płaskowyżu Rybnickiego, będącego częścią Wyżyny Śląskiej. Stanowisko położone jest na terenie dzisiejszej wsi, na posesji Bożeny i Józefa Biernackich, przy ulicy Powstańców Śląskich. Stanowisko mieści się w obrębie doliny dwóch zbiegających się w tym miejscu bezimiennych potoków, około 550 m na północny wschód od sanktuarium w Turzy Śląskiej.

Pierwsza wzmianka historyczna dotycząca Turzy pochodzi z 1305 roku, a miejscowość zapisana została jako Turschow. Nazwa ta należy do nazw typu dzierżawczego. W XVII wieku w celu odróżnienia od ówczesnej Małej Turzy (dziś Turzyczki) wieś nazywała się Wielka Turza (1675: Magno Turza, 1745: Wielka Turza, Gros Turzy). Wieś Turza już w pierwszej połowie XVI wieku wchodziła w skład Mniejszego Państwa Stanowego Wodzisław. W 1528 roku Państwo to zostało wcielone do Księstwa Opawskiego.

Przed podjęciem badań na terenie stanowiska wytyczono siatkę arów, której centralny punkt położony był w odległości 15 m na zachód i 10 m na południe od narożnika ogrodzenia gospodarstwa państwa Biernackich. Poza tym reperem wytyczono jeszcze trzy inne. Teren zniszczony przez budowę stawu w 1997 roku miał kształt rowu o szerokości około 5 m, zalanego wodą, otaczającego w przybliżeniu prostokątny obszar, przeznaczony również do wybrania. W ten sposób zniszczono około 5 arów powierzchni. Obserwacje wykopów i usuniętej z nich ziemi pozwoliły określić zasięg największej koncentracji materiału zabytkowego.

Badania archeologiczne w 1997 roku miały charakter sondażowy i dotyczyły rozpoznania charakteru stanowiska. Trzy wykopy badawcze o wymiarach 2,5 x 5 m założono w części najbardziej narażonej na zniszczenie w obrębie arów N6W1 i N7W1.

Stanowisko posiada bardzo prosty układ stratygraficzny, na który składają się:

warstwa I - poziom szarobrunatnej próchnicy o grubości ok. 20-40 cm,

warstwa II - szarżółta glina z próchnicą, o grubości 30-40 cm,

warstwa III - siwa glina.

W obrębie wykopów archeologicznych, jak i w wykopie inwestorskim nie odkryto śladów żadnych obiektów ziemnych czy innych trwalszych konstrukcji. Zabytki archeologiczne pochodziły w zdecydowanej ilości z warstwy II.

Podczas badań pokazano zespół ceramiki liczący ponad 4500 fragmentów. W zbiorze tym dominuje (około 96 %) ceramika wypalana w atmosferze utleniającej o na ogół jednolitym, ceglącym kolorze. Ceramika stalowoszara, jak również szkliwiona, odkryta została w bardzo małych ilościach. Pod względem morfologii w odkrytym zbiorze dominują pozostałości garnków z uchem lub bez ucha. Poza tym w mniejszej ilości wystąpiły fragmenty dzbanów, mis, naczyń na trzech nóżkach, pokrywek. Wśród garnków dominują formy z wylewem zgrubiałym. Wylewy z okapem występują rzadko i posiadają zredukowaną formę. Zdobnictwo naczyń ograniczone jest do występowania zwielokrotnionych, dookólnych linii rytych w górnej partii brzuśca. Na kołnierzach wylewów kilku fragmentów mis wystąpiło zdobnictwo wykonane radełkiem. Do interesujących rodzajów zdobnictwa należą odnotowane na dnach kilku naczyń znaki w formie wpisanego w koło krzyża. Znaki garncarskie na materiałach późnośredniowiecznych czy nowożytnych należą do rzadkości. Na ceramice z Orłowa czy Bnina znakowanie den przetrwało do połowy XV wieku, w Bratysławie stwierdzono jego występowanie do XVII

wieku, ze szczególną intensywnością w XIV-XVI wieku.

Odkryty zbiór ceramiki stanowi pod względem technologicznym i morfologicznym bardzo zwarty zespół. Pozwala to datować nam zespół ceramiki z Turzy Śląskiej na schyłkowy okres garncarstwa późnośredniowiecznego - od 2 poł. XV do 1 poł. XVI wieku.

Stanowisko w Turze Śląskiej jest interesującym obiektem do poznania późnośredniowiecznego garncarstwa wiejskiego na Górnym Śląsku. Można przypuszczać, że funkcjonujący w Turze Śląskiej warsztat zaopatrywał w naczynia pobliski Wodzisław. Świadczyć o tym może znalezisko analogicznego dna z odciskiem znaku krzyża w kole pochodzące z rejonu kościoła Św. Krzyża w Wodzisławiu Śląskim.

Materiały i dokumentacja z badań znajdują się w Muzeum w Wodzisławiu Śląskim.

Wyniki badań będą opublikowane w: „Badaniach Archeologicznych na Górnym Śląsku i Ziemiach Pogranicznych w 1997 roku”, s. 210-215.

Warta, kościół p.w. św. Mikołaja, gm. loco, woj. sieradzkie - patrz: okres nowożytny

WIELBARK, gm. loco, woj. olsztyńskie, st. XXIX, AZP 32-65/16

- średniowieczny wał podłużny, tzw. Stary Wał

Badania wykopaliskowe, przeprowadzone przez prof. dr hab. Elżbietę Kowalczyk (Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego). Finansowane przez Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego. Pierwszy sezon badań. Przebadano powierzchnię 39 m².

Badany obiekt jest środkowym (zachowanym) fragmentem środkowego odcinka *Starego Wału* (tzw. Wału Piwnickiego — patrz Piwnice Wielkie, st. I, AZP 33-65/1 w niniejszym tomie Informatora). Wykop o wymiarach 13 x 3 m, założono na obszarze oddziału leśnego nr 525 leśnictwa Trzcianka, w nadleśnictwie Wielbark, tuż przy granicy z oddziałami nr 524, 511 i 512. Wykopem objęto nasyp wału i dwa rowy leżące po obu jego stronach. Konstrukcja wewnętrzna badanego fragmentu jest taka sama, jak w Piwnicach Wielkich, tzn. na obu skrajach piaszczystego nasypu stwierdzono występowanie silnie zniszczonej konstrukcji drewnianej, zbudowanej z rozdartych pni drzewnych, nadpalonych i częściowo spróchniałych, która wzdłuż południowego skraju zachowała się w jednej, a wzdłuż skraju północnego w dwóch warstwach. Również i tu częściowe spalenie konstrukcji drewnianej jest wynikiem działań mających na celu jej zniszczenie, a ogień nie dotarł do głębiej zalegających bali. Uchwytne szerokość nasypu wynosiła około 4,5 m (mierzonej na poziomie humusu pierwotnego), przy zachowanej wysokości dochodzącej do 0,5 m. Z braku czasu prace nie objęły wypełniska obu rowów. Nie odnaleziono żadnych zabytków ruchomych.

Badania powinny być kontynuowane.

Wojnicz, st. 3, gm. loco, woj. tarnowskie - patrz: środkowa i późna epoka brązu

Zakroczym, ul. Parowa Warszawska i ul. Starostwo, gm. loco, woj. warszawskie - patrz: okres nowożytny

ZALEWO, st. I, gm. loco, woj. olsztyńskie

- miasto późnośredniowieczne i nowożytne (XIV-XX w.)

Badania archeologiczne wyprzedzające inwestycję budowlaną, przeprowadzone w okresie od 21 marca do 9 kwietnia przez mgr. Adama Mackiewicza (ARCHEO-ADAM). Finansowane przez Z. Bieńkowskiego. Pierwszy sezon badań. Przebadano powierzchnię około 225 m².

Badania przy ul. Częstochowskiej 31 objęły swym zasięgiem teren działki budowlanej pod budynek mieszkalno-usługowy. Wykonano wykop zgodnie z projektem realizacyjnym o wymiarach 15 x 15 m. W pierwszej fazie odsłonięto i zadokumentowano piwnice i fundamenty budynku zniszczonego w 1945 r. Budynek ten posiadał podpiwniczenie na szerokości 7,5 m i długości 12 m.. Usytuowany był kalenicowo do obecnej ul. Częstochowskiej, jednak nieco pod kątem w stosunku do jej przebiegu, co